

Adatok a Keszthely-kultúra kutatástörténetéhez

KISS GÁBOR

A Magyar Nemzeti Múzeum Középkori Osztályán őrzött régi irattári anyagban a közelmúltban egy a Keszthely-kultúra kutatásával kapcsolatban igen fontos aktára akadtam. A nevezett, 295/1882. iktatószámot viselő irat Lipp Vilmos 1882. november 11-én, Keszthelyen kelt leveléhez mellékelte, ugyanazon hónap 9-én összeállított leltára, melynek pontos címe:

„Leltára a magyar nemzeti múzeum költségén eszközölt 100 napi ásatás alkalmával a Dobogón talált régiségeknek.”

A leltár maga voltaképpen egy ásatási napló, amely tartalmazza az 1882. május 11. és szeptember 18. között, három napszámmal végzett, helyesen 101 napig tartó ásatáson feltárt 756 temetkezés (1279-2034. sír) mellékleteit.

Ez az első olyan forrás, amelyből részletes információt nyerhetünk a Lipp Vilmos által Keszthelyen és környékén feltárt cca. 5000 késő népvándorlás kori sír egy nagyobb mennyiségére (kb. 15 %-ára) vonatkozólag. A lista egyébként a dobogói temető sírjainak több, mint 30 %-át tartalmazza.

A Lipp Vilmos által feltárt „Keszthely-kultúras” sírok száma:

Keszthely-Város	1150
Keszthely-Dobogó	2434
Keszthely-Fenekpuszta	91(a római koriakkal 300!)
Hévíz-Alsópáhok	1192
Összesen:	4867

Talált aktánk azért is rendkívül fontos, mert teljesen más fényben tünteti fel a szakirodalomban már oly sokszor elítélt Lipp Vilmos ásatási és dokumentálási módszereit. Egyértelműen kiderül belőle ugyanis, hogy Lipp a feltárt sírokról pontos listát és leltárat vezetett. Ezt ugyan maga Lipp többször is említette, ám későbbi utódai ezt aligha hitték el neki. Más kérdés természetesen, hogy Lipp nem látta értelmét a leletanyag sírok szerint való közzétételének. Ezt – a leltárat áttekintve – meg is tudjuk érteni.

A leletanyagot mindenesetre a későbbiekben nem tartották leletgyűttesekként külön. Hogy ez minden esetben Lipp rovására írható lenne, az már kérdéses, ugyanis a Magyar Nemzeti Múzeumnak a leletek egy részét sírok szerint külön tartva küldte meg. Jó példa erre az itt tárgyalt anyag, amelyet 1882. december 27-én vettek

leltárba 162/1882.1-357. szám alatt, természetesen sírok szerint. Tíz – a Keszthely-városi temetőből származó – díszöves síregyüttest szintén külön-külön leltároztak be 1881. október 18-án (125/1881.1-73.).

Lipp ásatási anyagaival voltaképpen az a szerencsétlenség, hogy az általa a Magyar Nemzeti Múzeumnak küldött leletanyag szinte teljesen összekeveredett, méghozzá olyan mértékben, hogy javarészüket azonosítására remény sincs. A fő baj ráadásul az, hogy nemcsak az egyes sírok leletei keveredtek össze egymással, hanem az egyes temetőké is! Így elképzelésünk sem lehet arról, hogy a tárgyak zöme melyik temetőből származik. Ugyanez a helyzet a szombathelyi múzeumban őrzött anyaggal is. Itt ismét csak Lipp leírásaira, illetve az újabb feltárásokra vagyunk utalva, ha a Keszthely-kultúra kérdésével óhajtunk foglalkozni. Mivel újabb, nagymérvű feltárások csak az utóbbi években kezdődtek és ezek – a szükséjavú előzetes jelentéseket leszámítva – közöletlenek, egyelőre csak Lipp eredményeinek újbóli értelmezésével juthatunk előbbre. Annál is inkább így van ez, mivel a modern ásatási módszerekkel, 1945 után feltárt sírok száma töredéke (összesen csak kb. 10 %-a) a Lipp által feltártaknak. Másrészt Lipp megfigyeléseit régészeti módszerekkel már aligha lesz módunkban valaha is teljes egészében ellenőrizni. Marad tehát – legalábbis egyelőre – Lipp közleményeinek és kéziratának filológiai elemzése.

Az 1945 után feltárt Keszthely-kultúras sírok száma:

Hévíz-Alsópáhok	35
Keszthely-Város	142
Keszthely-Dobogó	6
Keszthely-Fenekpuszta-Déli erődfal	47
Keszthely-Fenekpuszta-II. ókeresztény bazilika	11
Keszthely-Fenekpuszta-Horreum	31
Keszthely-Melegoldal	48
Lesencetomaj-Piroskereszt	205
<hr/>	
Összesen:	514

Ilyen bevezető után térjünk hát rá azokra a kérdésekre, amelyeket talált aktánk felvet! A nevezett leltárt hely hiányában máshol fogom részletesen közölni és elemezni. Itt belőle elsősorban a Keszthely-kultúra egészéről levonható következtetésekre szoritkozom.

Először foglaljuk össze röviden a Keszthely-kultúráról eddigi ismereteinket (KISS 1984. 165-172.)!

A Balaton délnyugati végénél a VI. század közepe után, az éppen kialakult kárpát-medencei avar hatalom területén egy új, idegen eredetű késő antik kultúrájú néptöredék telepedett meg egy kb. 40 km átmérőjű körzetben. Eddig semmi régészeti nyom nem utal arra, hogy ez a népcsoport már ezt az időpontot megelőzően is itt lakott volna. Idegen voltukat elsősorban az egykorú kora avar leletanyagtól eltérő női ékszereik (kosaras fülbevalók, kígyófejes karperecek, stílustűk, korongos fibulák) egyértelműen jelzik. Gyakoriak náluk továbbá a bizánci eredetű övcsatok, övdíszek, valamint az ún. „kelet-alpi típusú” övgarnitúrák, de akadnak germán jellegű fibulák és övdíszek is. Ezek alapján származási helyüket – ha pontosan még

nem is tudjuk meghatározni – az Adriai-tenger északi harmadának partvidékére, az Alpoktól délre, valahol a mai Lombardia, Veneto, esetleg Szlovénia vagy Dalmácia északi részére kell helyeznünk. Egy olyan területre tehát, ahol a keresztény vallású római lakosság nagy tömegei éltek tovább még a VI. század folyamán is, és ahol a Bizáncból származó kereskedelmi áruhoz minden nehézség nélkül hozzájuthattak. Nem kizárt természetesen az sem, hogy bizánci fennhatóság alatt éltek.

Eredeti hazájukból való elvándorlásuk okát nem ismerjük. Itt szóba jöhet a langobárdok Észak-Itáliába települése éppúgy, mint az ekkoriban a mai Szlovénia területén meginduló szláv terjeszkedés. Hasonlóan rejtélyes az avarokhoz csatlakozásuk oka is. Vezető rétegük nemesfémekben gazdag sírjai alapján biztosan kizárhatjuk azt a korábbi feltételezést (BÓNA 1970. 257-258., 122.j.), hogy hadifoglyokként kerültek volna avar uralom alatti későbbi lakóhelyükre. Nyilván politikai megfontolásból, esetleg kényszerből csatlakoztak az amúgy is igen heterogén avar államalakulathoz, s vezető rétegükkel együtt költöztek át az Avar Birodalmon belül eső, de az avarok szállásterületének nyugati peremén elterülő új hazájukba. Oda, ahol esetleg Pannonia feladása óta helyben lakó keresztény vallású néptöredéket is találtak.

Első települési centrumuk a Keszthely-fenekpusztai késő római erőd volt, ahonnan ma már három egykorú temetőjüket ismerjük. Vezető rétegük a régi római erődben fekvő és általuk újjáépített ún. II. ókeresztény bazilikában, illetve az egykori horreum épülete mellett álló fatemplom köré temetkezett. Ezekben a sírokban tűnnek fel ezt a régészeti kultúrát jellemző tárgyak legkorábbi típusai. Nem kizárt, hogy áttelepülésüket követően még jó ideig kulturális és gazdasági kapcsolatban maradtak előző otthonukkal és körükben a délről jött kereskedők nemegyszer megfordultak.

630 táján valamilyen kényszerítő ok miatt véget ért a fenekpusztai település élete. Lakosai elmenekültek vagy az avarok telepítették át őket máshová. Ez nyilván összefüggésben van az Avar Birodalomban ebben az időben lezajlott polgárháborúval, annak következményeként értékelhetjük. Elképzelhető ugyanis, hogy népcsoportunk ebben – az avarok és a szövetséges bolgárok között kiobbant konfliktusban – mint idegen népelem rossz oldalra állt és ezt a tettüket később a győztes avarok megtorolták elpusztítva központjukat és legalábbis politikai értelemben megsemmisítve vezető rétegüket. A népcsoport többi, környékbeli (jobbára köznapi) temetőjének használata viszont (pl. Keszthely-Dobogó, Hévíz-Alsópáhok) tovább folyt. Ekkor nyithatták (talán a fenekpusztai erődből elűzöttek) a Keszthely-városi temetőt.

670 után a második avar hullám népessége telepedett meg a területen. Ez arra utal, hogy az ekkor kialakult új avar politikai hatalom katonai ellenőrzése alá vonta a már egyszer „rossz útra tévedt” Keszthely vidéki népességet. Az avarok megtelepedtek a Keszthely-kultúrák szállások között.

Néhol már közös temetőbe temették halottaikat a helybenlakókkal (pl. a Keszthely-városi temetőben), ami már magában is a két népelem közötti szoros kapcsolatra, az ellenőrzésre, illetve az ellenőrzöttségre utal.

A Keszthely-kultúra lakossága nem asszimilálódott, hanem továbbra is megőrizte etnikai különállását és sajátos viseletét, mégha bizonyos kései avar tömegékszereket (pl. dinnyemaggyöngyök, poncolt huzalkarperecek) át is vett. Az új avar népesség Kárpát-medencébe áramlásával megnőtt azok szállásterülete és így a

Keszthely-kultúra népessége által lakott vidék rövid idő elteltével a szállásterület belsejébe került. Avarok vették körül őket minden oldalról, elszigetelve a legalábbis 630 előtt még biztosan meglévő déli kapcsolataiktól. Tovább működött ugyan lokális fémművességi központjuk (esetleg központjaik), ám nemesfémmel (arannyal, ezüsttel) való ellátottsága lassan teljesen megszűnt, ami barbarizálódáshoz, a meglévő formák folytonos ismételtetéséhez és a gyártott ékszerek méretbeli növekedéséhez vezetett. A Keszthely-kultúra népességének jellegzetes hagyatéka, temetőik java részének használata az avar kor végéig nyomonkövethető, ekkor anyagi kultúrájuk az avarokéval együtt tűnt el.

További sorsukról semmit se tudunk. Jellegzetes viseletüket elvesztve nyilván ott nyugszanak a későbbi Keszthely-Zalavár környéki IX. századi temetők néme-lyikében. Lehet, hogy 796-ban az „ad ripam Danubii” tartott zsinaton róluk is szó esett, mikor a pannoniai keresztény térítés kapcsán felmerült annak kérdése, vajon mi legyen azokkal a keresztényekkel, akik írástudatlan papjaik vezetése alatt élnek, de kereszténynek vallják magukat. Meg kell-e őket újra keresztelni, vagy sem? Ez egyben talán a róluk szóló utolsó forrásunk. Nem lehet véletlen az sem, hogy a morvák által Nyitráról elűzött keresztény Pribinának és jobbára hasonló hiten levő kíséretének éppen ezen a tájon adott birtokot Német Lajos 840 körül, ott ugyanis, ahol már jó ideje amúgy is keresztények éltek.

A Keszthely-kultúra lelőhelyeit egyszer már összefoglaltam (KISS 1984.165-172.) . Ezek a következők:

1. Alsópáhok (ma: Hévíz-Alsópáhok)
2. Balatonberény
3. Balatonederics
4. Balatongyörök
5. Gyenesdiás
6. Keszthely-Dobogó
7. Keszthely-Fenekpuszta-Déli erődfal
8. Keszthely-Fenekpuszta-Horreum
9. Keszthely-Fenekpuszta-II. ókeresztény bazilika
10. Keszthely-Város
12. Lesencetomaj-Főutca
13. Lesencetomaj-Rk. tmető
14. Lesencetomaj-Piroskereszt
15. Raposka
16. Szigliget
18. Vindornyaszőlős

Az ott megjelölt irodalomhoz azóta a következőket fűzhetjük hozzá: Keszthely-Fenekpuszta (BÓNA 1982/83. 117-119., MÜLLER 1987. 105-122). Jelentős feltárások folytak Lesencetomaj-Piroskereszt lelőhelyen (PERÉMI 1984/85.155-169., PERÉMI 1986/88.)

Lelőhelyeinket is kiegészíthetjük Kéthely-Melegoldal lelőhellyel (KÖLTŐ 1984/85. 171-186., MÜLLER 1989.163, 9.j.)

Áttérve a megtalált lista által felvetett kérdésekre, először a nemek arányáról kell szót ejtenünk. Ugyanis ez néhány ponton ellene mond a Lipp által leírt (és

eddig általunk ismert) megfigyelések egy részének. „A sírlakók hét tizedrésze, mint az a vázából és mellékletekből világosan kiderült, nők és gyermekek voltak.” – írta Lipp (LIPP 1884.6.). Ezzel ellentétben a 756 temetkezés adatait tartalmazó listán 352 esetben volt az elhantolt neme feltüntetve. Ennek megoszlása a következő:

Férfi	150	43 %
Nő	109	31 %
Gyermek	93	26 %

Az arány ezek szerint más volt, a meghatározhatók közül a férfi volt több. El is vetnénk a Lipp által leírt korábbi megfigyeléseket, ha nem azt támogatnák a Keszthely-Városi temetőben elvégzett hitelesítő ásatásokon (KOVRIK 1960.160.) és a legutóbbi időkben kutatott Lesencetomaj-piroskereszti temetőnél tapasztaltak (PERÉMI 1984/85. 160-161.). Lippnek tehát nyilván igaza kell legyen abban, hogy az általa kutatott temetőben valóban a női és gyermeksírok aránya meghaladta a férfiakét. Leltárunk ellentmondása nyilván feloldható lenne, ha ismernénk a melléklet nélküli sírok nemi megoszlásának arányát. Lássuk azonban mit mond erről Lipp!

„Férfisír aránylag kevés van a sírmezőkön, másrészt még e kevésnek kilencz tizedrésze is olyan szegényes, hogy egy-egy rozsdás vas csatnál egyebet nem lehetett benne találni... ebből ismét azt lehet következtetni, hogy az idetemetett férfiak túlnyomó többsége szolgál vagy rabszolga lehetett, és hogy a szabad férfiak, a harcosok közül csak igen kevés végezte be itthon, családjá körében pályafutását... Sőt tett észleleteim alapján még arra a meggyőződésre is jutottam, hogy a kevés itt nyugvó vagyonos, tehát szabad férfi legnagyobb részben aggastyán vagy nyomorék volt.” (LIPP 1884/a. 18.)

A melléklet nélküli sírok aránya ez esetben, hasonlóan a többi Keszthely-kultúrák temetőhöz, valóban magas, a megtalált leltár alapján 52 %. Ennek oka azonban nem okvetlenül az eltemetettek vagyoni állapotában, hanem sokkal inkább a temetkezési szokásokban, illetve az ennek hátterében álló hitvilágban keresendő. Esetünkben szinte biztosra vehetjük, hogy a dobogói temető népessége keresztény volt, ami a mellékletadás hiányában is megmutatkozik. Az ételmellékletek teljesen hiányoznak. Az egykor étkül sírba tett húsos állatcsontokról az ásató egy esetben sem tett említést, csupán a sírok földjébe keveredett égett csontokról emlékezett meg, amelyek viszont a korábbi kultúrrétegekből juthattak ide. Edény szintén elenyésző számban került napvilágra, azok is főként gyermekek sírjából.

Térjünk azonban vissza a férfisírokhoz! Leltárunk szerint a 150 férfisír közül 14-ben volt övgarnitúra, tehát kevesebb mint 10 %-ban! Tanulságos a garnitúrák leírása. Ezek döntő többsége lemezes volt, tehát az úgynevezett kora és a közép avar korra keltezhető. Jóval kevesebb az öntött övdísz. Tovább vizsgálva ezeket kiderült, hogy eddig még nem került napvilágra Dobogón olyan teljesnek mondható övgarnitúra, amelyen a késő avar kor második felének ismert verettípusai fordulnának elő. Sem a leltárkönyvben, sem Lipp leírásaiban nem találkozhatunk ilyenekkel. Csupán egyes szórványos darabokról lehet esetleg szó.

A nemi megoszlásában (a férfi övgarnitúrák díszai alapján) hasonló a helyzet Hévíz-Alsópáhokon is. Mi lehet ezeknek a jelenségeknek a oka?

Mielőtt erre választ keresnénk, nem árt némi osztályozást végrehajtani. A Lipp Vilmos által feltárt Keszthely-kultúras temetőket jellegükben két csoportra oszthatjuk:

1. Azok a temetők, amelyek tisztán Keszthely-kultúras jellegűek (Hévíz-Alsópáhok, Keszthely-Dobogó). Az avar kor egész ideje alatt használták őket (kb. 568-tól 836-ig). Ez magyarázza magas sírszámukat (Alsópáhok: kb. 3000, Dobogó: kb. 3500). Sok a melléklet nélküli sír és a temetők egészében hiányoznak az ételmelékletek. A sírok többségében nők és gyermekek fekszenek, kevés a férfinak meghatározható temetkezés. A férfiak közül igen kevesen viseltek díszes fegyverövet, és a VIII. század közepe után már nem jutottak hozzá.

2. A Keszthely-városi temetőt ezzel szemben olyan temetőnek véljük, ahová a Keszthely-kultúras lakosság és az avarok együtt temetkeztek, legalábbis a temető használatának egy részében. Ugyanis amíg a temető nyugati oldala az imént felsorolt „tiszán” Keszthely-kultúras jellemzőket viseli, addig keleti oldalán ott találjuk az avar haracosokat, a lovas sírokat (köztük egy női lovas sírt is!). Ezen a részen megtalálhatók a legkésőbbi típusú avar övgarnitúrák. Mivel a temetőből hiányzik a legkorábbi típusú Keszthely-kultúras leletanyag, valószínű, hogy ide csak 630-at követően kezdtek temetkezni. Az avarok 670 után kezdték el használni a temető másik felét. A két népelem lassan kezdett összeolvadni, keveredni, amit az avar temetőrészben előkerült női sírok jellegzetes leletanyaga jól illusztrál. A temetőt, amelynek sírszáma kb. 2000, kétségtelenül az avar kor legvégéig használták.

Mindebből a Keszthely-kultúra lakosságának történetére vonatkozóan az alábbi tanulságokat szűrhetjük le:

Az 568 táján beköltöző és a mai Keszthely környékén vezetőrétegének irányítása alatt 568-at követően megtelepült késő antik kultúrájú népességet az első csapás 630 táján érte, amikor nyilván politikai okokból megfosztották őket addigi politikai és gazdasági centrumuktól, a fenékpusztai erődtől, valamint, valószínűleg uralkodórétegüktől is. Az új avar hullám népessége és az új politikai vezetés sem volt barátságos hozzájuk, területüket közvetlen ellenőrzés alá vonta, betelepítette és akarva, nem akarva végképp elszigetelte őket délnyugati kapcsolataiktól. Katonai szolgálatra kötelezték őket, mert más magyarázatot a felnőtt férfiak csekély számára aligha találhatunk. A VIII. század közepe táján a szabad harcosnak kijáró övgarnitúrák is eltűnnek sírjaikból. Ennek oka vagy az, hogy rangjukat veszítették, vagy pedig a keresztény vallás valamiféle megerősödése, esetleg az, hogy az elszegényedés miatt mindinkább melléklet nélkül temetkeztek. Meg kell jegyeznünk, hogy – noha ezek a temetők az avar korban végig használatban voltak – a tipológiailag legkésőbbi jellegzetesen Keszthely-kultúras női leletanyag (eddigi ismerünk szerint) szintén az avarok által is használt Keszthely-városi temetőből látott napvilágot. Fémműves központjuk ezt a temetőt láthatta el legtovább.

Ha nem is tudtunk választ adni a régen feltett (LIPP 1884/a. 44., 48-49., KOVRIG 1958. 69.), valamint az általam felvetett újabb kérdésekre, arra bizonnyára sikerült felhívni a figyelmet, hogy még száz év elmúltával is mennyi értékes és használható információt rejtenek Lipp leírásai és a múzeumi leltárkönyvek. Ne feledjük, Lipp korának megfelelően ásott és dokumentált, mai módszereket tőle számonkérni badarság. Mielőtt tehát bárki elhamarkodottan ítélné róla, jussa-

nak eszébe Pulszky Ferenc szavai: „Éppen úgy, mint Lipp Vilmos az első volt, ki nagyobb sírmezőt rendszeresen ásatott fel, nem mint kincskereső, hanem mint tudományos kutató, úgy munkája is az első, mely ily kutatások s rendszeres ásatások eredményét teszi közzé.” (PULSZKY 1885. 42.)

Irodalom

- BÓNA 1970.** = Bóna, I.: Avar lovassír Iváncsáról. (Аварское погребение с конем из Иванча. Grave of an Avar horseman at Ivánca.) *AÉ* 97.1970.243-263.
- BÓNA 1982/83.** = Bóna, I.: A XIX. század nagy avar lellei. (Die grossen Avarenfunde des 19. Jahrhunderts.) *SzMMé* 1982/83.81-160.
- KISS 1984.** = Kiss, G.: Funde der Awarenzeit aus Ungarn in Wiener Museen. 1. Funde aus der Umgebung Keszthely. *ArchAust* 68.1984.161-201.
- KOVRIK 1958.** = L.Kovrig, I.: Megjegyzések a Keszthely-kultúra kérdéséhez. (Remarks on the question of the Keszthely culture.) *AÉ* 85.1958.66-74.
- KOVRIK 1960.** = Kovrig, I.: Újabb kutatások a keszthelyi avarkori temetőben. (Neue Forschungen im frühmittelalterlichen Gräberfeld von Keszthely.) *AÉ* 87.1960.136-168.
- KÖLTŐ 1984/85.** = Költő, L.: A Kéthely-melegoldali Keszthely-kultúrák temető. (Előzetes jelentés). (Ein Gräberfeld der Keszthely-Kultur von Kéthely-Melegoldal. (Vorbericht.) Могильник культуры Кестхей в Кестхей-Мелегодал.) *MFME* 1984/85-2. (1991) 171-186.
- LIPP 1882.** = Lipp, V.: Das Grabfeld am Dobogó bei Keszthely. *UR* 2.1882.523-536.
- LIPP 1884.** = Lipp, V.: A keszthely-dobogói sírmező. *ÉTK* 11/8. Budapest 1884.
- LIPP 1884/a.** = Lipp, V.: A keszthelyi sírmezők. *MHAAP* Budapest 1884.
- MÜLLER 1987.** = Müller, R.: Megjegyzések Fenékpusztá történetéhez. (Bemerkungen zur Geschichte von Fenékpusztá.) *ZM* 1. 1987.105-122.
- MÜLLER 1989.** = Müller, R.: Vorbericht über die Freilegung des Grabes eines hohen Militärs aus der Mittelawarenzeit in Gyenesdiás. *ComArchHung* 1989. 141-164.
- PERÉMI 1984/85.** = S.Perémi, Á.: A Lesencetomaj-piroskereszt Keszthely-kultúrák temető. (Előzetes jelentés.) (Ein Gräberfeld der Keszthely-Kultur von Lesencetomaj-Piroskereszt. (Vorbericht.) Могильник культуры Кестхей в Лешенцетомай-Пирошкерест.) *MFME* 1984/85-2. (1991) 155-169.
- PERÉMI 1986/88.** = S. Perémi, Á.: Lesencetomaj-Piroskereszt. *RF* I.39.1986.58., *AÉ* 113.1986.279., *RF* I.40.1987.66., *AÉ* 114/115.1987/88.271-272., *RF* I.41.1988.54.
- PULSZKY 1885.** = Pulszky, F.: A Keszthelyi Sírmezők. (rec.) *AÉ* 5.1885.39-42.

Данные по истории исследования кестхейской культуры

Среди архивных документов, которые хранятся в Отделе средневековья Венгерского национального музея, мне удалось обнаружить документацию могильника Кестхей-Добого, раскопанного в 1982 году Вилмошем Липпом. Документация содержит перечисление 756 погребений. Эта опись включает более 30 процентов погребений могильника Кестхей-Добого, то есть 15 процентов 5000 погребений эпохи переселения народов, открытых Липпом в окрестностях Кестхея. Данная опись во многих аспектах представляет в новом свете описания Вилмоша Липпа, появившиеся в публикациях. На её основе мы можем составить более точную картину о всём могильнике Добого и благодаря этому – о всей кестхейской культуре.

Габор КИШИ

Beiträge zur Forschungsgeschichte der Keszthely-Kultur

Unter den in der Abteilung Mittelalter des Ungarischen Nationalmuseums aufbewahrten Schriften stieß ich auf eine Dokumentation von Vilmos Lipp, die die Inventur von 756 Gräbern seiner im Jahre 1882 auf dem Gräberfeld Keszthely-Dobogó durchgeführten Ausgrabung beinhaltet. Diese Liste umfaßt mehr als 30 % der Gräber des Gräberfeldes von Dobogó sowie 15 % der etwa 5000 völkerwanderungszeitlichen Gräber, die von Lipp in der Umgebung von Keszthely erschlossen wurden. Unsere Datenaufnahme läßt in vieler Hinsicht die von Vilmos Lipp in seinen Publikationen veröffentlichten Beschreibungen in einem neuen Licht erscheinen. Auf dieser Grundlage können wir uns ein genaueres Bild vom ganzen Gräberfeld in Dobogó und damit von der gesamten Keszthely-Kultur machen.

Gábor KISS
Savaria Múzeum
Szombathely
(Kisfaludy S. u. 9. H-9701)